

ประโยค ป.ธ. ๙

แต่งไทยเป็นมคอ

129

สอบ วันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๐๔

คำสั่งรเสริญพระจริยาสมบัตินางประการ

ของ

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส

ข้าพระพุทธเจ้าเหล่าพระเถรานุเถระ พร้อมจิตกันมาประชุมเฉพาะพระพักตร์
 ด้วยความเคารพอันสูงสุด ต่างมีจิตเลื่อมใสยินดีใคร่กราบทูลพระจรรยาสัมมาปฏิบัติแห่ง
 ใต้ฝ่าพระบาท ซึ่งมีอเนกอนันต์ แต่จะยกขึ้นกราบทูลแต่ข้อสำคัญบางประการ และเฉพาะ
 เมื่อทรงรับพระมหาสมณคุณตมาภิเษก นับได้ ๑๐ พรรษาเศษแต่นั้นมา ซึ่งปรากฏตาม
 ความรู้สึกแห่งใจของข้าพระพุทธเจ้า ฯ

คือ ใต้ฝ่าพระบาทได้ตั้งพระหฤทัย ทรงใคร่บำรุงพระพุทธศาสนาให้ถาวร
 วัฒนาการ ด้วยอันทรงทำการสนองพระองค์แห่งสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้เป็นบูรพการี
 อันอุดม นับว่า ทรงทำปฏิบัติบูชาอันสำคัญ ฯ

เพราะพระอริยาศัยอันงามเช่นนั้น เป็นไปแรงกล้าเป็นมูล จึงได้ทรงพระ-
 อุตสาหะวางระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ และทรงตั้งหลักสูตรสำหรับการสอบความรู้ธรรม
 และบาลีให้เป็นหลักฐาน พระอุตสาหะที่เป็นไปในกิจนั้น ๆ เป็นต้นว่า เสด็จตรวจการคณะ
 สงฆ์ด้วยพระองค์เองหลายมณฑล โดยมากเสด็จจบจรวันหนึ่ง ๆ สันระยะทางไกลและ
 ก้นคาร มิได้ทรงนับการเหน็ดเหนื่อยเมื่อยลาล้าบองพระกาย กับประทานพระโอวาทแก่
 บริษัท ทั้งกฤหัสถ์และบรรพชิตในที่นั้น ๆ วันละหลายครั้ง จะมีวันเว้นบ้างก็น้อย และ
 ทรงพระมหาสมณวินิจฉัยอธิกรณที่สำคัญไว้ เพื่อเป็นบรรทัดฐานก็มากเรื่อง ทรงพระนิพนธ์
 ธรรมวินัยก็มากหลาย เช่นธรรมวิภาค ธรรมภาษิต วินัยมุข บรรดารายงานของเจ้าคณะ
 ทุกชั้นที่น้อมเกล้า ฯ ถวาย ก็ได้ทรงทงั้น เป็นอันได้ทรงยังพระวิริยภาพให้เป็นไปในการ
 ใหญ่น้อยทั่วถึง ฯ

อนึ่ง ได้ทรงพระคำริตั่งระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ และหลักสูตรการศึกษาธรรมและบาลีนั้น เช่นพระมหาสมณเถติ วางระเบียบอุปัชฌายะ วิธข้อพระราชทาน วิสุงคามสีมา และเมื่อก่อนมา พระวินัยบางข้อบางแห่งความเผื่อไม่แจ่มแจ้ง ภิกษุต้องปฏิบัติเกรียกเกิน ไปบ้าง ก็ได้ทรงใหม่ให้ความแจ่มแจ้ง ภิกษุได้ปฏิบัติควรแก่เหตุสำเร็จกิจเป็นสมณเสารูปจริง ๆ หนังสือหนึ่งที่ประธานชื่อไว้ว่า วินัยมุข และได้ทรงพระนิพนธ์ธรรมปฏิบัติที่เป็นข้อลลับ ก็ให้แจ่มแจ้งออกในข้อที่อธิบายกันต่าง ๆ ไม่ลงรอยก็ได้ทรงไว้ให้เป็นแบบ หนังสือหนึ่งที่ประธานชื่อไว้ว่า ธรรมวิภาค เป็นหนังสือที่พอใจของกุลบุตรผู้ใคร่ต่อการปฏิบัติธรรมตามอุปนิสัยของตน ๆ และหนังสือที่ชื่อธรรมภาสิคอันเป็นพระนิพนธ์เฉพาะบิหนึ่ง ๆ สำหรับทรงแสดงในวันวิสาขบูชา ก็เป็นหนังสือสำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งต้องทรงพระคำริมากยากที่ผู้อื่นจะทำได้ ฯ

อนึ่ง ใต้ฝ่าพระบาทได้ทรงแสดงธรรม ก็ทรงเลือกเฟ้นข้อความปฏิบัติ ให้สมกับพิธีทำและบริษัทนัน ๆ เป็นที่จับใจของผู้ศรัทธาได้ความเลื่อมใสเข้มข้น เป็นอันทรงเผยแผ่พระพุทธโอวาท ให้พุทธศาสนิกชนได้ยังทราบอรรถธรรมสะดวกยิ่งขึ้น และได้ทรงสอดส่องแก้ไขเพิ่มเติมในสิ่งที่จำเป็นเช่นนั้น ด้วยพระปรีชาญาณอันสุขุมคัมภีรภาพ เป็นไปสำเร็จประโยชน์ในการสืบอายุพระพุทธศาสนาให้เจริญถาวร เช่นการคณะสงฆ์ ก็ลงระเบียบแล้ว มีแต่ความเจริญโดยลำดับ หลักสูตรสำหรับสอบธรรมและบาลี ซึ่งได้แก้ไขและเพิ่มทวชน ก็ลงรอยเป็นระเบียบอันดี ทำให้นักธรรมและเปรียญได้มีความรู้มากขึ้น สมแก่ภูมิของคน ๆ ก็เพราะพระวิจารณ์ญาณที่เข้าไปในสรรพกิจเสมอมา ฯ

พระจรรยาทั้งข้าพระพุทธเจ้าได้ยกขึ้นกราบทูลแล้วนี้ ทำให้รู้สึกด้วยเกล้า ฯ ว่า ใต้ฝ่าพระบาททั้งมีพระชนม์มัยนาน ทั้งทรงบริบูรณ์ด้วยพระคุณธรรม ย่อมจะเป็นตัวอย่างแห่งปัจฉิมมาชนตาชน คณะสงฆ์ต่างรู้สึกหน้าที่อันจะพึงทำ ดำเนินตามรอยพระบาท มิได้นับความต่างแห่งนิกายมาเป็นเครื่องห้ามความสามัคคี ฯ

ข้าพระพุทธเจ้ามีความยินดีที่ขอพระบารมีธรรมที่ใต้ฝ่าพระบาททรงบำเพ็ญมา ฯ

ใช้เวลา ๔ ชั่วโมงกับ ๑๕ นาที.

ประโยค ป.ธ. ๙

ตัวอย่างแต่งไทยเป็นมคธ

131

สอบ วันที่ ๒๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๔

วชิรญาณวโรรสสุต นาม สกลมหาสงฆปริณายกสุต
สมณุตตมสุต เอกเทศจரியุปัสสนกถา ฯ

อิทานิ มยํ ภนุเต เดวา จ อนูเดวา จ เอกจฺจนฺทา อิธ
สมากตมฺหํ ชุมฺเหสุ อติคารวคาย ฯ สพฺเพว วิปฺสฺสนนฺน เจตฺสา ชุมฺหากํ
สมฺมาปฺปฏิปฺตฺติกถํ กถฺกฺกามยคาย ปโมทาม ฯ ตา หิ อนนฺกาว อคฺคิ ฯ
ทมฺปน มณฺดฺยิตฺพฺพํ กิณฺจิมคฺคเมว ชุมฺหากณฺจ ทยฺยิกสงฺฆเม สมณฺคฺคตฺตมาภิสฺสฺสฺสฺสกาสโต
ปฺญฺจาย ทสฺสนํ วัสดุณํ อนฺนตรา ยถาฉาทเมว กถฺเสสาม ฯ

ตฺถรายํ อนฺนุปฺพุทฺธิกถา ฯ ยมฺยหิ ปุพฺพการิกฺกุเทน สมฺมาสมฺพุทฺเธน
ยถานุสฺสิญฺจรมฺมปฺปฏิปฺตฺติยา ทสฺส สาสนํ ถาวรํ อภิปาเลกํ เจโต ปณฺธิเรยฺยิตฺถ
อโย ทาว ชุมฺหากํ ปฺฏิปฺตฺติปฺุชา ฯ

ยถาวคฺคตฺกถฺยาดชฺเฎฒาสยฺสฺส ปาฏเวณ ปวคฺคตฺตฺตา สมฺมฺสฺสฺสํหิตฺตมานสา
เนคฺคิภาเวณ ทยฺยิกสงฺฆมฺสฺส ปสาสนวิธิยฺเจว ปรียตฺติกานํ รมฺมปาธิตฺถพฺพุทฺธิยา
ปฺฏิปฺุจฺจนฺตฺนฺตฺยจฺ สลฺลฺกฺเขตฺวา จปฺยิตฺถ ฯ สยเมว อนนฺกชนปเท สงฺฆกิจฺจฺจานิ
วิจาเรตฺถํ วิจฺริตฺถ ยมฺยฺยเยน เอกกสฺมิมิ ทิวเส กายเรทฺทกฺุชานิ อคฺคฺคณฺเตว
อทฺธานกนฺตารมคฺคํ ปทสา อคฺมิทฺถ ตคฺถ ตคฺถเวว จ คิหิปุพฺพชิตานํ เทวสฺกํ
อนนฺกวาเรน โอวาทํ อทฺยิตฺถ, โอวาทเรทฺททิวโส อปฺปโกว อคฺคิ ปทฺฏจฺจาน-
ภาวคฺคํ อนนฺนุปกานิ มณฺดฺยิตฺพฺพภาวปฺปคฺคานิ อธิกรณานิ วินิจฺฉินฺนิตฺถ รมฺมวิภาค-
รมฺมภาสิตฺวินยฺมฺชาทิกํ อนนฺกาว รมฺมวินยคฺคตฺถวณฺณํ อคฺคตฺถ, สพฺพานิปี กณฺธาธิกาเรหิ
อุปนีทานิ สงฺฆกิจฺจฺเจสุ วคฺคตฺทพฺพจฺจานานิ อุปฺถารยิตฺถาคิ เหวมาทิสฺสุ ทํกฺกกรณฺเยสุ
อุสฺสสํ ปวคฺคตฺนฺตฺตา สพฺพถาปี กิจฺจฺจกิจฺจฺเจสุ อารทฺธวิวิธาว โหถ ฯ

คดา โย จ ทยฺยิกสงฺฆปฺปสาสนวธิ ยา จ ปริยคฺคิตฺตํ สลฺลชฺเชทฺวา
 จปิตฺตา อิทฺตเมตฺตํ นิตฺตทสฺสนํ ๖ อุปฺปชฺฌายลฺกฺขณวิสุตฺตคฺคาตฺตํ
 มหาสมณณคฺคิตฺตโย ทุมฺเหติ ปญฺจคฺคตา ๖ ปุพฺเพ จ โภจฺจ วนฺยคฺคโต อวิภูโต
 คตฺตเสว นวสํวณฺณํ วิภูตํ อคฺคต สมนฺเสวรูปฺปสาธิกายเว ภิกฺขุณฺโณ การณฺยคฺคตฺต-
 ปฺปฺปิตฺตคฺคิตฺตา ๖ สว วนฺยมฺขํ นาม ๖ โย จ ฐมฺโม สีนฺคฺคโต อฏฺฐกคฺคาจริเยติ
 ภินฺนนฺนยน วณฺณคฺคโต คตฺตสาปํ วิภาคํ อคฺคตวิภาวนาย อกริตฺตตา ๖ โส ฐมฺมกามานํ
 ปิตฺตทฺตโน ฐมฺมวิภาโก นาม ๖ ฐมฺมภาสิตกคฺคาปํ จ สํวจฺจเร สํวจฺจเร
 วิสาธปฺปฐาทิวเส ทุมฺเหติ เทสิตฺตา มโนวิจารณพฺพสวาท โหติ อติทฺตฺกฺรา ๖

คดา ฐมฺมํ เทสฺนคฺคาปํ คคฺคต คคฺคต การณฺเปริสานฺรูปํ ฐมฺมํ
 วิจฺจิตฺตวา สฺสคฺคณํ ททฺยนฺคฺคธํ ปาสาทิกํ เทสยิตฺต ๖ เอวํ มหาชเนน
 สฺสจฺจ อคฺคตฐมฺมํ อวโพรทฺตวา พุทฺธฐมฺมปฺปกาธกา นาม โหติ ๖ เจทสา
 จ อณฺุปริกมฺม สฺสฐมฺมกฺกัรปญฺจาย คทฺทนฺจฺจวิการณํ อปเนทฺวา สพฺพทิจฺจปฺปวคฺคเทน
 วิจารณเวาเดเนนปํ พุทฺธธาสณายฺสฺสธานํ วทฺทณนถาวรภาวโต สาทฺกํ ปวคฺคตปยิตฺต ๖
 ทยฺยิกสงฺฆปฺปสาสนมฺมปํ สฺสจฺจคาคคํ ปฏฺฐิปาฏฺฐิยา วุทฺทิมิเยว ปาฏฺฐิกงฺขา ฐมฺมปาสิ-
 อคฺคตณํ ปฏฺฐิปุจฺจณคฺคตปํ ภยฺโยภาวาย นวคฺคตา สฺสทฺธเรนคฺคตภาว โหติ ยํ
 นิสฺสาย ปริยคฺคิตฺตา อคฺคตโน อคฺคตโน จานานฺรูเปน พหุพฺพทฺธิ สณฺทคฺคิต
 นิตฺตทสฺสนํ เจทต ทฏฺฐพฺพ ๖

ยถาวคฺคตา ทุมฺหากํ จริยา อมฺหากมฺมปํ ทิฆายฺกา เจว คฺคตสมฺมปฺนฺนา จ
 ปุจฺจิมาชนทาย ทิจฺจจานคฺคตภาว โหติ สยฺจชานนการณํ ๖ คตฺตมา ทิ สพฺเพ
 ทยฺยิกสงฺฆคณฺา สามคฺคคินฺวารณภาเวน นิกายภทํ อคฺคตเตทฺวา ทุมฺหานฺุสวเรน
 กคฺคตพฺพทิจฺจจานํ มณฺุณฺทิต ๖

เอวํ ทุมฺเหติ ปรีปฺริตํ ปารมิฐมฺมํ ปโมทามาติ ๖